

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Tavoite markkinavuoropuhelun merkityksen korostamisesta osana hankintojen valmistelua sekä tavoitteet jakaa hankinnat tarkoituksenmukaisiksi kokonaisuuksiksi ovat oikeansuuntaisia. Esitetty sääntely ei kuitenkaan edistä hallituksen tavoitetta sidosyksiköiden tarkoituksenmukaisesta hyödyntämisestä, ei lisää kilpailua eikä siirrä liikevaihtoa markkinoille esitetyllä tavalla. Lisäksi se heikentää julkisen sektorin kustannustehokkuutta. Ehdotettu muutos aiheuttaisi merkittäviä ja peruuttamattomia taloudellisia sekä toiminnallisia vahinkoja erityisesti pienille kunnille, jotka menettäisivät sidosyksiköiden tarjoaman alueellisen yhteistyön edut ja tehokkuushyödyt.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

-

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

-

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Esitetty sidosyksiköiden sääntelyn kiristäminen aiheuttaisi erittäin haitallisia toiminnallisia ja taloudellisia muutoksia erityisesti tukipalvelujen hankintaan ja järjestämistapaan kunnissa. Esitys ei täten ole tarkoituksenmukainen eikä toteuttamiskelpoinen.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Kunnilla on erilaiset resurssit, tarpeet ja mahdollisuudet palveluiden tuottamiseen. Siksi myös sidosyksiköiden hyödyntämisessä palveluiden tuottamisessa on suurta vaihtelua. Etenkin pienet ja syrjäiset kunnat joutuvat muutoksen myötä vaikeaan tilanteeseen sekä osaajapulan että heikon markkinatilanteen vuoksi. Erityisesti syrjäisemmällä seuduilla sidosyksiköt ovat tärkeitä osaamiskeskittymiä, joilla on merkittävä rooli alueen kehittämisessä. Sidosyksiköiden kautta tuotetut tai hankitut palvelut ovat pienille kunnille taloudellinen ja kestävä tapa järjestää palvelut yhteistyössä muiden kuntien kanssa. Pienissä kunnissa osaaminen ja resurssit ovat rajalliset. Täten lakiehdotuksessa oleva sidosyksikkösääntely on toteutuessaan taloudellisesti ja toiminnallisesti erittäin vahingollinen.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Pienet kunnat kamppailevat jo nyt taloudellisten haasteiden kanssa, ja uudistus pahentaisi tilannetta entisestään. Riski hintojen nousulle ja palvelutason laskulle on todellinen, koska uudistuksen myötä kuntien sidosyksiköiden kautta saadut volyymiedut katoaisivat. Erityisesti pienissä kunnissa esimerkiksi ICT-kehittämisen mahdollisuudet ja jatkuvuus tulisivat kärsimään, koska ICT- ja hankintaosaaminen on joillakin alueilla nykyisellään keskitetty sidosyksiköihin, ei kuntiin. Kuntatoiminnan jatkuvuuden osalta on tärkeää, että esimerkiksi ICT:n tukipalveluissa ja kehittämisessä on pitkäjänteinen ote. Yhteistyö ja volyymiedut on tunnistettu ICT-toimialalla keskeiseksi neuvotteluvoimaksi suhteessa suuriin toimijoihin.

Kolarin kunta ostaa ICT-palvelut LapIT Oy:ltä, josta kunnan omistusosuus on 3 %. Käytännössä Kolarin kunnalla ei ole mahdollista päästä omistujajärjestelyiden kautta 10 % minimivaatimukseen ja ulosmyyntirajoitusten vuoksi kunta joutuisi kilpailuttamaan ICT-palvelut kokonaan. LapIT Oy on arvioinut, että vähimmäisomistusvaatimus aiheuttaisi Pohjois-Suomen pienille kunnille arviolta kymmenen miljoonan euron muutuskustannukset. Lisäksi muutos nostaisi kyseisten pienten kuntien jatkuvia ICT-palveluiden kustannuksia noin 20-30 %, erityisesti pirstaleisen toimintamallin lisäresurssitarpeiden vuoksi. Tällä olisi erittäin merkittävä negatiivinen vaikutus Kolarin kunnan talouteen.

Kirjastopalvelut ovat tärkeä kuntalaisille tarjottava peruspalvelu. Kolarin kunta on osakkaana 0,2 % omistuksella kirjastojärjestelmän ylläpitoa ja kehitystä tarjoavassa Koha-Suomi Oy:ssä.

Sidosyksikkösääntelyn toteutumisella olisi merkittävä vaikutus yhtiön yli sadan pienosakkaan toimintaan ja se heikentäisi merkittävästi kirjastopalveluiden toteuttamista kunnissa. Ruokapalveluiden järjestämisen osalta Kolarin kunnalla on 0,1 % omistusosuus Meri-Lapin kuntapalvelut Oy:ssä.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

Kolarin kunnan osalta hallinnollinen muutos on kokonaisuudessaan vaativa prosessi, joka edellyttää sekä osaamista että merkittäviä taloudellisia resursseja. Näitä resursseja ei nykyisellään löydy pienistä kunnista. Jos joudutaan rakentamaan uusi perus-IT-infrastruktuuri, on todennäköistä, että se on myös kustannuksiltaan korkeampi kuin nykyinen malli. Lisäksi henkilöstövaikutukset kasvavat nykyiseen tilanteeseen verrattuna, ja herää myös kysymys, mistä saadaan riittävästi osaavaa työvoimaa. Kolarin kunta olisi jatkossa kilpailutuksissa yksittäinen pieni toimija, eikä sillä olisi merkittävää neuvotteluvaraa esimerkiksi suurten IT-yritysten kanssa. Lisäksi yksin tuotettu järjestelmä on mahdollisesti haavoittuvampi verrattuna laajempaan maakunnalliseen IT-ratkaisumalliin, joka tarjoaa paremman skaalautuvuuden ja turvallisuuden. Vaatimus sidosyksikön 10 %:n vähimmäisomistusosuudesta heikentäisi merkittävästi alueellista yhteistyötä, joka on myös Kolarin kunnassa tärkeässä roolissa.

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Todennäköisesti kyseisestä muutoksesta ei seuraisi mitään taloudellisia tai muita konkreettisia hyötyjä.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Muutoksen läpivientiin esitetyt siirtymäajat ovat epärealistiset toimintojen muutosten mittasuhteisiin nähden.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Kolarin kunta yhtyy sidosyksiköiden käytön rajoittamisesta Kuntaliiton näkemykseen, että esitys rajoittaa kuntien itsehallintoa ja voi johtaa tarpeettomiin omistusjärjestelyihin sekä palveluiden hajautumiseen. Lisäksi se kohtelee eri kokoisia kuntia eriarvoisesti, eikä sen vaikutuksia ole arvioitu riittävästi perustuslain 121 §:n näkökulmasta.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Kunnassa käytössä olevat lukuisat tietojärjestelmät ovat monimutkaisia ja niiden itsenäinen ylläpito ja käyttö vaativat syvällistä erityisosaamista. LapIT Oy:llä on myös tietojärjestelmien kilpailutuksessa tarvittava erityisosaaminen. Todella suureksi haasteeksi tulee myös ICT-osaajien vähäisyys harvaanasutulla seudulla. Kunnan ja valtion kriittisen ICT-infrastruktuurin toimivuus on elintärkeää julkisen sektorin varautumisessa ja huoltovarmuuden toteutumisessa, erityisesti nyt hybridi- ja kyberuhkien aikakaudella. Esitys ei täten vastaa turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

-

Vehkaoja Markku
Kolarin kunta - Kolarin kunnanhallitus